

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет української філології та журналістики
Кафедра української мови

Дипломна робота
магістра

з теми:

**РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ВІЙНА» В УКРАЇНСЬКОМУ
ХУДОЖНЬОМУ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Виконала:

студентка 2 року навчання освітнього
ступеня «магістр» групи Ukr1-M20z
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)

Скакун Анастасія Леонідівна

Керівник:

Марчук Л.М. доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови

Рецензент:

Гудима Н.В., кандидат філологічних
наук, доцент кафедри теорії та методик
початкової освіти

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. АСОЦІАТИВНО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ЯК ТЕКСТОВА КАТЕГОРІЯ	7
1. Асоціативно-семантична структура як предмет стилістики	7
2. Поняття війни у контексті когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології та соціолінгвістики	9
Висновки до першого розділу.....	16
РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ АСП «ВІЙНА» У ПРОЗІ БУКОВИНСЬКИХ ТА ПОДІЛЬСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ	18
1. Словникове тлумачення лексеми «війна»	18
2. Семантичне наповнення поняття Світової війни у творчості буковинських письменників	20
2.1. Мовні засоби вираження АСП «війна» у щоденнику І. Бажанського	25
2.2. Асоціативно-семантична репрезентація поняття «війна» у щоденнику І. Бажанського	30
2.3. Асоціативно-семантична репрезентація поняття «війна» у творчості М. Матіос.....	45
3. Вербальна репрезентація асоціативно-семантичного поля «війна» у творчості подільських письменників (М. Стельмах, С. Пантюк).....	51
Висновки до другого розділу	54
РОЗДІЛ 3. КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА ТА МЕТОДИКА ІІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ КУРСІ НАВЧАННЯ	57
Висновки до третього розділу	70
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	77

ВСТУП

Лінгвістика, вбираючи в себе різнопланові підходи, стає поліпарадигмальною. Однак при цьому однією з домінантних рис сучасної філології є її антропоцентрична орієнтованість, що спричинилася до нового розуміння значення як результату концептуалізації й категоризації досвіду людини (М. Алефіренко, О. Кубрякова, М. Нікітін, О. Селіванова та ін.), поєднання логічного й емпіричного в лінгвокогнітивній діяльності людини як суб'єкта мови (М. Джонсон, Дж. Лакофф та ін.).

У сучасних умовах розвитку лінгвістичної думки спостерігається новий етап актуалізації та концептуалізації війни й обростання цього поняття новими смисловими ознаками. Тема війни виступала й продовжує виступати однією з проблемних домінант творчості багатьох письменників (В. Биков, В. Гаршин, Р. Олдінг, Е.М. Ремарк та ін.).

До теми війни як об'єкту лінгвістичної студії в останні роки апелює чимало дослідників з акцентуацією на способах вербалізації цього багатоаспектного явища (Л. Венедиктова, О. Головань, В. Єрьоменко, Н. Єсипенко, В. Крячко, О. Липіна та ін.), однак ця номінація в сучасному мовознавстві досліджена не достатньо, що й зумовило **актуальність дипломної роботи**. Актуальним є також міждисциплінарний підхід до вивчення творчості письменників, поєднання сучасних методів дослідження літературознавства та лінгвістики у спільних філологічних дослідницьких стратегіях. Практична розробка термінологічного апарату, методологічних принципів та систем аналізу художнього тексту за допомогою однієї з таких філологічних стратегій, а саме концептуального аналізу, також може, на нашу думку, зробити подану дисертацію актуальною.

В межах дослідження певного концептуального утворення український германіст А. Приходько звертає увагу на коректність вербального «ярликування» семіотичного, знакового «тіла концепту», адже саме вона вказує на його лінгвокультурологічну інтерпретацію...» [3, с. 52]. Якщо ментальні одиниці з однаковою концептуальною організацією по-різному

вербалізуються в різних мовах, то ім'я їм потрібно давати мовою, яка виступає об'єктом спеціального аналізу.

Поняття «війна» як суспільно-політичний феномен відіграє велику роль в українській культурі. Аналізують це явище в філософських, психологічних, історичних, політологічних студіях, проте ми вважаємо досить актуальним дослідження варіативного мовного відображення війни у текстах сучасних художніх творів, які мають національну специфіку, образні та понятійні ціннісні характеристики.

У художньому дискурсі сучасної української літературної мови натрапляємо на метафоричну модель «війна – стосунки між чоловіком та жінкою».

Об'єктом дослідження є поняття «війна» вербалізоване у творчості буковинських та подільських письменників.

Предмет дослідження – лексико-семантичні особливості концептуального поняття «війна» у творчості буковинських та подільських письменників.

Мета дослідження полягає у визначенні традиційних й індивідуально-авторських смислових ознак шляхом лексико-семантичного аналізу одиниць-вербалізаторів цієї концептуальної домінанти.

Мета дослідження передбачає **розв'язання наступних завдань:**

- дослідити багатоаспектну структуру поняття «війна», окресливши його семантичний обсяг у межах відповідних лінгвістичних полів;
- проаналізувати еволюцію і обсяг поняття «війна»;
- визначити семантичні особливості асоціативного поля поняття «війна» у творчості буковинських та подільських письменників.

Елементи наукової новизни дослідження. На основі системного аналізу поняття «війна» змодельована сутність, генеза і структура цих понять. Здійснено логіко-семантичний аналіз релігійно-філософського поняття війни обсяг якого визначається лексичними особливостями смислового наповнення номінації у мові.

У роботі віддзеркалена спроба застосування (синтагматично-прагматичного) підходу до вивчення системно-мовного та дискурсивного аспектів об'єктивації поняття «війна» на матеріалі творів Галини Буковинських та подільських письменників; визначено специфіку актуалізації поняттєво-ціннісного та образно-ціннісного змісту аналізованої номінації.

Специфіка теми і особливості сформульованого предмету дослідження детермінували використання наступних **методів** та підходів:

- системний підхід, в рамках якого здійснюється комплексний аналіз проблеми;
- структурно-функціональний та генетико-історичний методи використовуються при експлікації провідних концепцій війни та миру;
- метод синергетики, який вивчає соціум як цілісну саморегулюючу систему;
- метод компаративістики, основу якого складає порівняльно-історичний метод.

Практична цінність роботи обумовлена можливістю використання її положень та висновків у лекційних курсах з лексикології (розділ «Слово, його структура і значення») та стилістики англійської мови (розділ «Стилістична семасіологія»), загального мовознавства (розділи «Мова і суспільство», «Мова і мислення»), а також спецкурсах з когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, етнолінгвістики та ін.

Апробації. Матеріали дослідження виголошувалися на науковій конференції студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (жовтень, 2021 р.), на засіданні кафедри української мови університету (листопад, 2021 р.).

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури.

ВИСНОВКИ

Асоціативність – базова ознака поетичної семантики. Вона виявляє здатність мислення категоризувати зорові, звукові, дотикові та ін. асоціації та взаємопов'язувати близькі й віддалені поняття.

На основі асоціативності моделюються польові структури й інші мікросистеми лексики за певною семантичною ознакою, що об'єднує і диференціює групи слів у опозиціях. Стимулом до польової систематизації слів слугують принципи спільної семантики, форми (зовнішньої та внутрішньої) слова та спільний семантичний простір тексту.

Асоціативно-семантичне поле – синтетична модель: з одного боку, це міжтекстова структура, що об'єднує смислові центри текстових структур, а з іншого – це засіб організації цілісності тексту в його естетичному сприйнятті. Ядро такого поля формують слова, значення й оцінність яких визначальні для всього умовно взятого текстового масиву. Асоціативно-семантичну сітку певного АСП створюють АСГ, АСМ та АОР у їх складі, за рахунок яких це АСП може розгалужуватися.

Поняття «війни» як суспільно-політичного феномену відіграє велику роль в українській культурі. Аналізують це явище в філософських, психологічних, історичних, політологічних студіях, проте ми вважаємо досить актуальним дослідження варіативного мовного відображення війни у текстах сучасних художніх творів, які мають національну специфіку, образні та понятійні ціннісні характеристики.

У художньому дискурсі сучасної української літературної мови натрапляємо на метафоричну модель «війна – стосунки між чоловіком та жінкою».

Аналіз тлумачень слова «війна» разом з пареміями дозволяє виявити такі основні ознаки цієї культури: 1) відсутність миру, конфлікт, збройна боротьба між державами, суспільними класами; 2) бойові дії; 3) стан ворожнечі між державами; промислова, економічна війна; 4) суперечка, сварка з кимсь.

Таким чином, загальний емоційний фон лінгвокультурами *війна* такий: війна – страшне лихо, яке б варто оминати, пов’язане з брехнею, зрадою, втратами. Проте війна тлумачеться по-різному, тому людям хочеться знати правду про війни.

Будучи очевидцем страшних подій, І. Бажанський не міг не передати вражень від війни. І хоча в літературі наявні твори, написані під впливом Першої світової війни - і щоденники (С. Васильченка, Марка Черемшини), і художні твори (О. Кобилянської, В. Стефаніка, О. Маковея, М. Марфієвича, твори зарубіжних письменників: А. Барбюса («Вогонь»), С. Цвейга («Вчорашній світ. Спогади європейця») та ін.), але «Війна» буковинського письменника не дублює жоден з них, це цілком оригінальний щоденник, що має самостійне значення.

Письменник вражений тим, як швидко розгорілася світова війна, як раптово почався хаос у державах. Поки що він не показує свого ставлення до ситуації, не коментує записи, а просто фіксує, очевидно, це результат неповної адаптації. Письменник вражений тим, як швидко розгорілася світова війна, як раптово почався хаос у державах. Поки що він не показує свого ставлення до ситуації, не коментує записи, а просто фіксує, очевидно, це результат неповної адаптації.

Автор бачить, що війна породжує великий безлад у світі. У записі від 1 липня 1916 року відзначено, що повітря наповнене запахом крові й лікарні; проглядається стривоженість за майбуття. Запах крові - наслідок матеріального розпаду, але й моральне розтління було такою ж великою проблемою. Проти аморальності жінок, котрі зраджують своїх чоловіків, поки ті на війні, виступає письменник з гнівним зауваженням: *«Нащо їм чоловіків, коли є жовніри по кватирах. Мораль геть підупала, аж страх дивитись, що наша молодіж/дівчата/ виробляє, не ліпше живуть і молодиці»* [4, с. 81].

Автор бачить, що війна породжує великий безлад у світі. У записі від 1 липня 1916 року відзначено, що повітря наповнене запахом крові й лікарні; проглядається стривоженість за майбуття. Запах крові - наслідок матері-

ального розпаду, але й моральне розтління було такою ж великою проблемою. Проти аморальності жінок, котрі зраджують своїх чоловіків, поки ті на війні, виступає письменник з гнівним зауваженням: *«Нащо їм чоловіків, коли є жовніри по квартирах. Мораль геть підупала, аж страх дивитись, що наша молодіж/дівчата/ виробляє, не ліпше живуть і молодиці»* [4, с. 81].

Гострий протест проти війни інколи висловлює Бажанський в лірико-публіцистичних відступах. Постпозитивні епітети надають тексту урочистості й важливості: *«Вже шеста година часу, часу неспокійного, страшного»* [4, с. 52]. Дуже тонко скопіював письменник картину війни: *«Дрожить, коливається воздух і земля від неустанного грому гармат. Ідуть гармати, кіннота, трени, кухні, над головою брешуть аероплани. Де глянути - все військо і військо»* [4, с. 52].

В одному із записів липня 1916 року автор порівнює війну з бурею. У цьому ліричному відступі він використовує засоби алегорії, антитези, епітети та метафори. В образах мандрівника і шляху постає прямування українського народу до кращого майбуття, а натомість - громи і пекло, війна. *«Як і куди йти мандрівникові? Перед ним шлях знищений, знівечений страшною повінню; самі провали, нанесені повинню скали [...]; а громи і повинь гремлять, страх душу роздирає. [...] Чи стане ще мандрівникові сили добитися знов до шляху?»* [4, с. 100].

Спостерігає він те, що війна посіяла великий розбрат у суспільстві, поділила людей: *«[...] війна розбила кожду родину. По всіх кінцях світа розбрилися люди і - вбиваються...»* [4, с. 83]. В таких умовах люди не розвиваються, їх хвилює відсутність інформації, звісток про родичів.

Щоденник І. Бажанського - правдивий літопис війни. Це вершина творчості автора, що підтверджує його письменницький талант і має суспільно-історичне й літературне значення.

Як синонім до війни у прозі Марія Матіос у визначенні стосунків ужито лексему поєдинок: *«...І цей поєдинок – як і всі поєдинки на світі – мусив колись закінчитися»* (9).

Особливо частотним є метафоричний ряд на позначення воєнних дій: «...і загарбуємо одне одного – нещадно й несамовито, як жителі диких сусідніх племен, вожді яких оголосили війну тубільцям із прийшлих колоній; і грабуємо – як воїни ворожих армій захоплюють прикордонні клапти нічийної землі...» (9).

До воєнних дій відносимо й атрибути війни, напр., вибух: «...і в мені вибухає сонце... бо одночасно ти вибухаєш іще мільярдом сонць у мені...» (21); облога: «Знаєш, мені іноді здається, що ми всі в облозі» (29); пустеля як наслідок воєнних дій: «...А я пустиня. В мені все випалено дощенту, як напалмом чи «Градом» (30), мінне поле: «Втім, чоловіки його складу живуть, як на мінному полі, – чим більше небезпеки, тим більше пригод і авантур» (80).

Люди завжди пам'ятають, що війна розбиває долі, сім'ї, психіку, наслідком війни можуть стати зіпсовані стосунки. «Знаю, що він не пішов на соціальне дно (пише М. Матіос про учасника бойових дій в Афганістані Миколу Жука), як сталося з багатьма-багатьма тими, кому тиллові шури казали «а я тебе в Афганістан не посилав»» (191).

У романі Сергія Пантюка «Війна і мир» власне авторські цінності вербалізують війну як ментальне сприйняття трагічної події автором, що підтверджує тезу: у кожного своя війна. Однією із перших асоціацій про війну автор подає пару кров / любов: «Потім ми з Твоїм родичем жерли водяру, і я дозволив порушити собі табу на деякі розповіді про себе. У повітрі запахло війною, з моїх рук почала сочитися темна кров, вона скапувала на стіл і розповзалася химерною плямою. Твій вуйко це теж помітив і почав лити мені на руки те, що ми не допили. Тоді я вперше збагнув, чому початківці та графомани так часто римують кров із любов'ю – вони панічно бояться першого і не здатні на друге...» (48).

Інтерпретація війни в різних знакових системах, а особливо в художній літературі (наш матеріал – текст Михайла Стельмаха) підтверджує гіпотезу про те, що «війна» – важлива лінгвокультурема української культури, яка

займає особливе місце в концептосфері кожної окремої людини, оскільки передає розуміння людиною як світових, так і локальних конфліктів. Війна розкриває в людей і негативні, й позитивні риси характеру.

В курсі «Когнітивна лінгвістика» здобувачі вищої освіти рівня «магістр» можуть сформувати та розвинути такі компетентності:
Загальні компетентності:

- здатність аналізувати й оцінювати сучасні наукові досягнення в галузі філологічних дисциплін;
- здатність здійснювати пошук, обробку, систематизацію та інтерпретацію загальнонаукової інформації з різних джерел, породжувати нові ідеї для вирішення наукових і практичних завдань, зокрема у міждисциплінарних галузях;
- здатність орієнтуватися в інформаційних та інтернет-джерелах, працювати з бібліотечними фондами, критично ставитись до отриманої інформації, усвідомлювати важливість суб'єктивної позиції в інформаційному просторі;
- здатність складати план, тези; формулювати (усно і на письмі) основну ідею повідомлення; підготовлювати та робити розгорнуті повідомлення/ доповіді, презентації.
- здатність працювати у науковій групі, дотримуючись етичних норм та академічної доброчесності.

Фахові компетентності:

- здатність застосовувати базові методики лінгвокогнітивного аналізу у подальшій науково-дослідній практиці; здатність співвідносити мовленнєву та пізнавальну діяльність

людини з її загальними когнітивними здібностями;
здатність аналізувати способи відбиття національно-культурної специфіки в мові;

- здатність здійснювати когнітивну інтерпретацію компонентів тексту та дискурсу;
- здатність аналізувати природу мовного мислення людини на матеріалі мовних явищ.

Таким чином, курс готує до опанування таких дисциплін, як лінгвістика тексту, етнолінгвістика, когнітивний аналіз медіадискурсу, концептуальна метафора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н.Ф. Спорные проблемы семантики / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Гнозис, 2005. – 326 с.
2. Антология концептов / [под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина]. – Волгоград : Парадигма, 2005. – Т. 1. – 348 с. ; Т. 2. – 356 с. ; 2006. – Т. 3. – 381 с.
3. Аскольдов С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология / [под ред. проф. В. П. Нерознака]. – М.: Асагіетіа, 1997. – С. 267–279.
4. Бабушкин А.П. Общеязыковые концепты и концепты языковой личности / А. П. Бабушкин // Вестник ВГУ. – Серия. 1. : Гуманитарные науки. – Воронеж, 1997. – № 2. – С.114 – 118.
5. Бажанський І. М. Війна: Щоденник-хроніка буковинського педагога та письменника (Вашківці, 31.8.1914 - 29.11.1917) / [упоряд. О. Огуй; коментар В. Заполовського]. - Чернівці: Зелена Буковина, 2006. - 236 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2003. – 1440с.
7. Воробьев В. В. Лингвокультурология (Теории и методы): [монография] / В. В. Воробьев. – М.: Изд-во РУДН, 1997. – 331с.
8. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры / В. фон Гумбольдт. – М, 1985. – С. 370 – 377.
9. Демьянков В. З. Понятие и концепт в художественной литературе и научном языке / В. З. Демьянков // Вопр. филологии. – 2001. – № 1. – С. 35 – 47.
10. Дженкова Е. А. Концепты «стыд» и «вина» в русской и немецкой лингвокультурах: дис. канд. филол. наук / Е. А. Дженкова. – Волгоград, 2005. – 236 с.
11. Жайворонок В.В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук / В. В. Жайворонок // Мовознавство. – 2004. - № 5-6. – С.25.
12. Загнітко А. Сучасні лінгвістичні теорії / А. Загнітко. – Донецьк:

ДонНУ, 2006. – 338с.

13. Загнітко А. Шляхами слова : науково–популярне видання / А. Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – 339 с.

14. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології) : [монографія] / В.Л. Іващенко. – К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2006. – 328с.

15. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови / С. Караванський. – К.: «Українська книга», 2004. – Вип. 2. – 446с.

16. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.

17. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму) / Р. Кісь. – Львів: Літопис, 2002. – 304 с.

18. Ковалевська Т. Ю. Поняття лінгвоментальності в україністиці: витоки і перспективи / Т. Ю. Ковалевська // Записки з загальної лінгвістики: зб. наук. Праць. – Одеса: Астропринт, 2001. – Вип. 2. – С. 3-9.

19. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія: [навч. посіб.] / В.І. Кононенко – К.: Вища шк., 2008. – 327с.

20. Космеда Т.А. Лінгвоконцептологія: мікроконцептосфера святки в українському мовному просторі / Т.А. Космеда, Н.В. Плотнікова. – Львів: ПАІС, 2010. – 408с.

21. Кочерган М.П. Стан і перспективи сучасного мовознавства / М.П. Кочерган // Вісник Київського лінгвістичного університету. Сер. Філологія. – К., 2003. – Т.6. №1. – С. 5 – 18.

22. Красных В.В. Этнопсихолінгвістика и лінгвокультурологія: курс лекцій / В. Красных. – М.: Гнозис, 2002. – 284 с.

23. Ліхацька Н.М. Війна та мир: до постановки проблеми / Н. М. Ліхацька // Вісник Дніпропетровського університету. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – Вип. 13. Філософія. Соціологія. Політологія. – С. 158-163.

24. Ліхацька Н.М. Соціально-філософське дослідження можливих причин війн / Н. М. Ліхацька // Культура народів Причорномор'я. – Сімферополь: ТНУ, 2006. – № 89. – С. 148-151.
25. Маслова В.А. Введение в лингвокультурологию. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
26. Матіос Марія. Армагедон уже відбувся: повість / Марія Матіос. – Львів: ЛА «Піраміда», 2011. – 112 с.
27. Матіос Марія. Вирвані сторінки з автобіографії. – Львів: ЛА «ПІРАМІДА», 2011. – 368 с.
28. Матіос Марія. Москалиця; Мама Маріца – дружина Христофора Колумба. – Львів: ЛА «Піраміда», 2008. – 64+48 с.
29. Матіос Марія. Нація: Видання шосте. – Львів: ЛА «ПІРАМІДА», 2011. – 256 с.
30. Матіос Марія. Солодка Даруся. – Львів: ЛА «Піраміда», 2007. – 188 с.
31. Медвідь Н. С. Лінгвокультурема в українській соціально-психологічній прозі першої половини ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н.С. Медвідь. – К., 2009. – 19с.
32. Мех Н. О. Лінгвокультурема Логос: когнітивний, прагматичний, функціонально-стилістичнийспекти: автореф. дисертації доктора філолог. н. / Н. О. Мех. – К., 2009. – 41с.
33. Мусієнко В. П. Покликання та можливості когнітивної лінгвістики / В. П. Мусієнко // Актуальні проблеми металінгвістики: наук. зб. – К.; Черкаси: Брама, 1999. – С. 14-19.
34. Новиков А. И. Семантика текста и ее формализация / А. И. Новиков. – М.: Наука, 1983. – 215 с.
35. Огієнко І. Українська культура / І. Огієнко. – К., 1991. – 272 с.
36. Опарина Е. О. Лингвокультурология: методологические основания и базовые понятия / Е. Щ. Опарина // Язык и культура: сб. обзоров / отв. ред.

Е. О. Опарина. – М.: ИНИОН, 1999. – С. 27-48.

37. Параховский Б. А. Язык культуры и генезис знания / Параховский Б. А. – К., 1988. – 225 с.

38. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля – К., 2006. – 716 с.

39. Селиверстрова О. Н. «Когнитивная» и «концептуальная» лингвистика: их соотношения / О. Н. Селиверстрова // Язык и культура. Факты и ценности. – М., 2001. – С. 295-307.

40. Скарга Б. Межі історичності / Б. Скарга. – К.: Аквілон-Плюс, 2002. – 224 с.

41. Словники синонімів української мови / [А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащукта ін.]. – К. : Наукова думка, 1999. – Т.1. – 1026с.

42. Словник української мови. В 11-ти томах. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т.1. – с.669.

43. Стельмах М. П. Вибрані твори / М. П. Стельмах. – К, 2003 – 250 с.

44. Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики / Ю. С. Степанов. М., 1975.

45. Тимошенко Ю. Феномен метафори: проблема давня і своєчасна / Ю. тимошенко // Слово і час. – 2001. - №5. – С. 29-37

46. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева / М. Фасмер. – М. : Прогресс, 1967. – Т.1 (А – Д). – 798 с.

47. Фразеологічний словник української мови / уклад. В. М. Білоноженко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін. – К.: Наук. думка, 1993. – Кн. 1. – 528с.

48. Хоречко У. В. Метафора «войны» в научном историческом дискурсе (на материале «Полного курса лекций по русской истории» С. Ф. Платонова») [Текст] / У. В. Хоречко // Молодой ученый. — 2011. — №8. Т.2. — С. 36-39.

49. Храмова Ю. А. Концептуальная диада «лицемерие-искренность» (на материале русского и английского языков): автореф. дис. канд. филол. наук / Ю. А. Храмова. – Волгоград, 2010. – 24 с.

50. Шевченко М. В. Семантичний та текстотворчий потенціал лінгвокультурам в українському поетичному мовленні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / М.В. Шевченко. – К., 2002. – 17с.

51. Шувалов В. И. Метафора в поэтическом дискурсе // Филолог. науки. – 2006. - №6. – С. 42-45.